

Den Starkare

AUGUST STRINDBERG

Sceneri

Ett hörn av ett damkafé; två små järnbord, en röd schagsoffa¹⁾ och några stolar.

FRU X (*inträder vinterklädd i hatt och kappa med en fin japansk korg²⁾ på armen*)

M:LLE Y (*sitter framför en halvdrucken ölbutelj och läser en illustrerad tidning, vilken hon sedan utbyter mot andra*)

FRU X. God dag, Amelie lilla! – Du sitter här så ensam på julafton, som en stackars ungkarl.

M:LLE Y (*tittar upp från tidningen, nickar och fortsätter att läsa*)

FRU X. Vet du, det gör mig riktigt ont att se dig; ensam, ensam på ett kafé och på själva julafton. Det gör mig så ont, som när jag i Paris såg ett brudfölje inne på en restaurant och bruden satt och läste en skämttidning³⁾, medan brudgummen spelade biljard med vittnena. Hu, tänkte jag, med en sådan början, vilken fortsättning och vilket slut!

Han spelte biljard på bröllopsafton! – Och hon läste en skämttidning, menar du! Nå, det är inte alldeles detsamma!

UPPASSERSKAN (*in, ställer en kopp chokolad framför fru X, och går ut*)

FRU X. Ved du vad, Amelie! Nu tror jag du hade gjort bättre i att behålla honom! Minns du, att jag var den förste som sa dig: förlåt honom! Kommer du ihåg det? – Du kunde ha varit gift nu och haft ett hem; minns du förra julen, hur lycklig du kände dig, då du var ute hos din fästmans föräldrar på landet; hur du prisade hemmets lycka och riktigt längtade från teatern! – Ja, kära Amelie, hemmet är allt det bästa – näste teatern – och ungarne, ser du – ja, det där förstår du intet!

M:LLE Y (*föraktfull min*)

FRU X (*dricker några skedar ur koppen; öppnar sedan korgen och visar julklapparna⁴⁾*) Här skall du se vad jeg köpt åt mina grisar⁵⁾. (*Tar upp en docka*). Ser du på den! Den ska Lisa ha! Ser du att hon kan rulla med ögonen och vrida på halsen! Va! – Och här är Majas korkpistol. (*Laddar och skjuter mot M:lle Y*)

M:LLE Y (*gör en gest av Jaska*⁹⁾)

FRU X. Blev du rädd? Trodde du att jag ville skjuta dig? Va? – Min själ tror jag inte, du tänkte det! Om du skulle vilja skjuta mig, förvånade⁷⁾ mig mindre efter som jag gått i vägen för dig – och det vet jag, du aldrig kan glömma – fastän⁸⁾ jag var alldeles oskyldig. Du tror ännu, att jag intrigerade bort dig från Stora teatern, men det gjorde jag inte! Jag gjorde det inte, fastän du tror det! – Ja, de är detsamma att jag säger det, för du tror ändå, att det var jag! (*Tar fram ett par broderade tofflor*) Och de här ska min gubbe ha. Med tulpaner på, som jag själv broderat – jag avskyr tulpaner, förstås, men han ska ha tulpaner till allting.

M:LLE Y (*ser upp från bladet ironiskt och nyfiskt*⁹⁾)

FRU X. (*träder en hand i var toffel*) Ser du så små fötter Bob har! Va? Och du skulle se sådan elegant gång! Du har aldrig sett honom i tofflor, du! (*M:lle Y skrattar högt*) Titta, ska du se! (*Hon låter tofflorna gå på bordet*)

M:LLE Y (*skrattar högt*)

FRU X. Och så, när han är ond, ser du, så stampar han med föten så här. "Va! De förbannade pigorna, som aldrig kan lära sig koka kaffe! Häu! Nu har de kreinerna¹⁰⁾ inte klippt lampveken¹¹⁾ ordentligt!"

Och så är det golvdrag¹²⁾, och så fryser han om fötterna: "Husch, vad det är kallt, och de förhärdade idioterna, som inte kan hålla eld i kamin!" (*Hon gungar¹³⁾ tofflorna med den enas sulan mot den andras ovanlårer*)

M:LLE Y (*gapskrattar*¹⁴⁾)

FRU X. Och så kommer han hem och ska leta efter sina tofflor, som Mari ställt under chiffonjen ... Å, men det är synd att sitta och göra narr av sin gubbe på det där sättet. Han är snäll i alla fall, och det är en liten bra man – du skulle ha haft en sån man, du, Amelie! – Vad skrattar du åt? Va! Va! – Och så vet jag, ser du, att han är mig trogen; ja, det vet jag! För det har han talat om själv ... vad finär¹⁵⁾ du är? – att när jag var på turné i Norge, så kom den där otäcka¹⁶⁾ Frédérique och ville förföra honom – kan du tänka dig så infämt! (*Paus*) Men jag skulle ha rivit ögonen ur huvudet på henne, jag, om hon kommit sta när jag var hemma! (*Paus*) Det var lyckligt att Bob talte om det själv, så det inte kom fram skvallevägen!¹⁷⁾ (*Paus*) Men Frédérique var inte den enda, må du tro! Jag vet inte, men fruntimren är o alldeles galna efter min man. De måste tro, att han har något att säga över teaterns engagemanger, därför att han är i departementet! – Kanske du också har varit och slagit efter honom! – Jag trodde dig inte mer än jämnt – men nu vet jag, att han inte brydde sig om dig och att du tycktes bära något agg¹⁸⁾ till honom, föreföll det mig alltid!

(*Paus; de betrakta varandra förläget*)

FRU X. Kom hem till oss i afton, Amelie, och visa, att du inte är ond på oss, inte ond på mig, i alla fall! Jag vet inte, men jag tycker det är så obegärligt att vara ovän med dig särskilt. Kanske det är därför, att jag gick

dig i vägen den gången – (*Ralentando*)¹⁹⁾ – eller – jag vet inte alls – varför egentligen!

(*Paus*)

M:LLE Y (*fixerar fru X. nyfiskt*)

FRU X (*tänksam*) Det var så underligt med vår bekantskap – när jag såg dig första gången, var jag rädd för dig, så rädd, att jag inte vågade släppa dig ur sikte; utan hur jag kom och gick, befann jag mig alltid i din närhet – jag vågade inte vara din ovän, därför blev jag din vän. Men det rådde alltid en disharmoni, när du kom hem till oss, för att jag såg att min man inte kunde lida dig – och då kände jag det snett, som när kläder sitta illa – och jag gjorde allt för att få honom att visa sig vänlig mot dig, men utan att lyckas – för än du gick och förlovade dig! Då slog det upp en häftig vänskap, så att det såg ut ett ögonblick, som om ni nu först vågade visa era verkliga känslor, då du var i säkerhet – och så – hur var det sen? – Jag blev inte svartsjuk – så underligt! – Och jag minns på dopet, då du stod fadder, att jag nödgade²⁰⁾ honom att kyssa dig – det gjorde han, men du blev så förvirrad – det vill säga: det märkte jag inte då – tänkte inte på det sedan heller – har inte tänkt på det förran – nu!

(*Reser sig häftigt*)

Varför tiger du? Du har inte sagt ett ord på hele tiden, utan bare låtit mig sitta och tala! Du har suttit med ögonen och nystat²¹⁾ ur mig alla dessa tankar, vilka lågo där som råsilke i sin kokong – tankar – mistankar kanske – låt mig se. Varför slog du upp förlovingen? Vartför kom du aldrig mer i vårt hus efter den betan²²⁾ Vartför vill du inte komma till oss i afton?

M:LLE Y (*gör min av att vilja tala*)

FRU X. Tyst! Du behöver inte säga något, för nu fattar jag allt själv! – Det var därför och därför och därför! – Jaha – Nu stämmer alle räkningar! Så är det! – Fy, jag vill inte sitta vid samme bord som du! (*Flyttar sina saker till det andre bordet*)

Det var därför jag skulle brodera tulpaner, som jag hatar, på hans tofflor, därför att du tyckte om tulpaner; det var därför – (*Kastar tofflorna på golvet*) – vi skulle bo vid Mälarn om sommaren, därför att du inte kunde lida Saltsjön; det var därför min gosse skulle heta Eskil, därför att din far hette så; det var därför jag skulle bära dina färgar, läsa dina författare, äta dina favoriträtter, dricka dina drycker – din choklad, till exempel; det var därför – å, min Gud – det är rysligt²³⁾ när jag tänker på det, det är rysligt! – Allt, allt som från dig till mig, till och med dina passioner! – Din själ kröp in i min som en mask²⁴⁾ i äpplet, åt och åt, grävde och grävde, tills det bara var skalet kvar med litet svart mjöl! Jag ville fly dig, men jag kunde inte; du låg som ormen²⁵⁾ med dina svarta ögon och förtrollade mig – jag kände, hur vingarna lyftes endast för att draga ner mig; jag låg i vattnet med hopbundna²⁶⁾ fötter, och ju starkare jag tog simtagen²⁷⁾ med händerna, dess djupare arbetade jag mig ner, ner, tills jag sjönk till botten!

ten, där du låg som en jättekrabba för att gripa mig i dina klor – och nu ligger jag där!

Fy, vad jag hatar dig, hatar dig, hatar dig! Men du, du bare sitter och tiger, lugn, likgiltig; likgiltig, om det är ny eller nedan, jul eller nyår, om andra äro lyckliga eller olyckliga; utan förmåga att hata eller älska; orörlig som en stork vid ett rättihål²⁸⁾ – du kunde inte ta upp dit byte själv, du kunde inte förfölja det, men du kunde vänta ut det! Här sitter du inne i ditt hörn – vet du att det kallas efter dig för rättihållan – och läs-er dina tidningar för att se efter om det går någon illa, om någon råkar i misère, om någon får avsked från teatern; här sitter du och passar ut dina offer, räknar ut dina chanser som en lots sitt skepsbrott²⁹⁾, tar emot dina tributer!

Stackars Amelie! Vet du att det gör mig ont lika fullt om dig, därför att jag vet att du är olycklig, olycklig som en sårad och elak³⁰⁾ därför att du är sårad! – Jag kan inte vara ond på dig, fastän jag ville det – ty du är ändå den lille – ja, det där med Bob, det bryr jag mig inte om! – Vad gör det mig egentligen! – Och om du lärt mig dricka choklad eller någon annan lärt mig det, kan komma på ett ut! (*Dricker en sked ur koppen. Snusfornuftigt*) Choklad är mycket hälsosamt för öfrigt! Och om jag lärt kläda mig av dig – så, tant mieux³¹⁾ – det har bara fäst min man ändå starkare vid mig – och där förlorade du, när jag vann – ja, att döma av visse tecken så tror jag du förlorat honom redan! – Men det var nog din egen ångar – men ser du, det gör jag inte! – Vi ska inte vara småaktiga³²⁾, ser du! Och varför skulle jag bare ta det ingen annan vill ha! – Kanske du, när allt kommer omkring, att jag i detta ögonblick verkligen är den starkare – du fick ju aldrig någonting av mig, men du bare gav ifrån dig – och nu är det med mig som med tjven – att när du vaknade, så ägde jag vad du saknade!

Hur kom det sig eljest³³⁾, att allt var värdelöst, sterilt i din hand? Inte kunde du behålla någon mans kärlek med dina tulpaner och dina passioner – som jag kunde; inte förmådde du lära livers konst av dina författare, såsom jag lärde; inte fick du någon liten Eskil, fastän din pappa hette Eskil!

Och varför tiger du jämt och ständigt, tiger, tiger? Ja, jag trodde det var styrka; men det var kanske bara det, att du inte hade något att säga! Därför att du inte kunde tänka något! (*Reser sig och tar upp tofflor*) Nu går jag hem – och tar tulpanerna med mig – dina tulpaner! Du kunde inte lära något av andra, du kunde inte böja dig – och därför brast du som ett torrt rör – men det gjorde inte jag!

Tack ska du ha, Amelie, för alla dina goda lärdomar; tack för du lärde min man älska! – Nu går jag hem och älskar honom!

(*Går*)

(1889)

Noter:

1. *schaggsöja*: plysssofa
2. *korg*: kurr
3. *skänning*: skandaleavis
4. *julklapparna*: julegavene
5. *grisar*: kælenavn for børn, 'grise'
6. *gör en gest av fasa*: set forskrækket ud
7. *förvånade*: forbausset
8. *fastän*: selv om, skønt
9. *nyfiker*: nysgerrigt
10. *kretinerna*: lille og åndssvag
11. *lampvekan*: vægen i lampe
12. *golechrag*: foddikoldt, træk ved gulvet
13. *gnuggar*: gnider
14. *gapskratten*: høj latter, skrålter
15. *finar*: fniser
16. *otäcka*: ulækre
17. *skvallervägen*: gennem sladder
18. *bära något agg*: bære nag
19. *ralentando*: langsommere
20. *nödgade*: pressede
21. *nyslar*: viklet
22. *betan*: siden da
23. *rysligt*: skrækkeligt
24. *mask*: orm
25. *ormen*: slange
26. *hopbundna*: sammenbundne
27. *smutagen*: svømmetag
28. *ræthål*: rottehul
29. *skepsbror*: skibbrud
30. *elak*: ondskabsfuld
31. *tant mieux*: fransk: 'helt fint'
32. *småaktiga*: smålige
33. *eljest*: ellers